

TVOJE ZDRAVÍ, TVŮJ NÁZOR!

DŮLEŽITÝ VZKAZ DĚTEM

od Rady Evropy

Příručka k účasti dětí na rozhodování o svém zdraví

AHOJ!

Tvoje zdraví je důležité.

Jako dítě možná ještě o svém zdraví nemůžeš rozhodovat úplně sám nebo sama. Máš ale právo se na těchto rozhodnutích podílet, stejně jako ostatní děti mají právo se podílet na rozhodnutích, která se týkají jejich vlastního zdraví.

Rozhodování o zdravotní péči pro tebe se obvykle účastní různé osoby:

Ty

Dítě mladší než 18 let

Tvoji rodiče

To jsou ti nejdůležitější lidé, kteří se o tebe starají. Někdy se o tebe místo rodičů stará jiný dospělý.

Zdravotníci

To jsou odborníci, kteří nám pomáhají, abychom byli zdraví. Jsou to třeba lékaři, zdravotní sestry, zubní lékaři nebo psychologové. Tvoje zdraví se týká tvého těla i tvé mysli.

Tato brožurka popisuje, jak se můžeš zapojit do péče o svoje zdraví a jak je důležité, aby tě lékaři, zdravotní sestry a další dospělí k rozhodování přizvali. Najdeš tu příklady, jak to můžou udělat, aby se rozhodlo správně.

Přečteš si a dozvíš se o některých důležitých stránkách rozhodování, včetně těchto:

MÁŠ PRÁVO, ABY TVŮJ NÁZOR BYL
SLYŠET

KLÍČEM JSOU INFORMACE

JAK DÁT NAJEVO SVŮJ NÁZOR

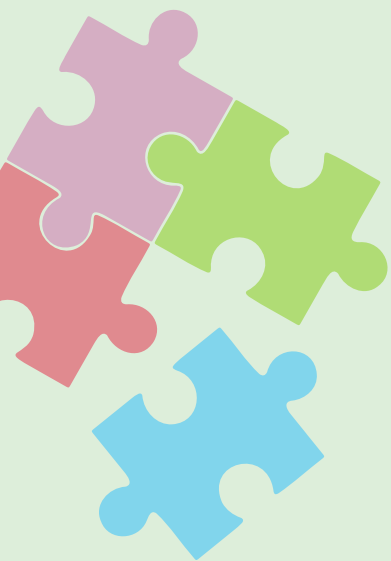
OTEVŘENÁ A BEZPEČNÁ KOMUNIKACE

ÚLOHA RODIČŮ

ROZHODOVÁNÍ

NESOUHLAS

Na konci brožurky najdeš **další informace**, například **užitečné definice**, pokud se chceš o tomto tématu dozvědět více.

MÁŠ PRÁVO, ABY TVŮJ NÁZOR BYL SLYŠET

Když jdeš na běžnou prohlídku k lékaři, na vyšetření krve nebo oční testy, nebo když přijdeš do nemocnice kvůli ošetření nebo na operaci, je třeba udělat mnoho malých i některých velkých rozhodnutí s tebou i za tebe.

Máš právo se podělit o své myšlenky a pocity ohledně zdravotní péče. Můžeš říct, co chceš a co nechceš. Tady neexistuje žádná věková hranice – každé dítě může dostat slovo, i malé děti mohou říct, co chtějí a co by se jim líbilo víc.

Je dobré se naučit vyjadřovat svůj názor ve všech situacích. Dospělí, včetně lékařů a zdravotních sester, by ti s tím měli pomoci.

Pojďme se podívat na některé příklady:

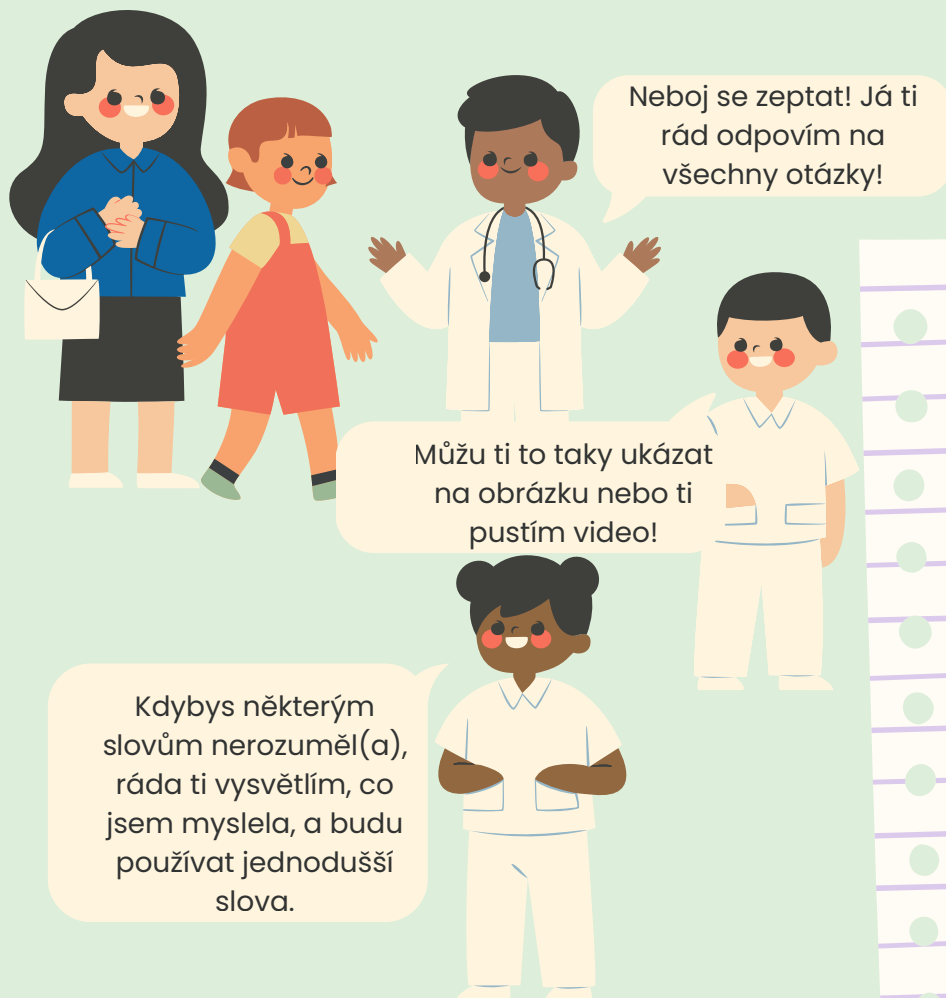

KLÍČEM JSOU INFORMACE

Je velmi důležité, abys co nejlépe **pochopil(a) příčinu svých zdravotních potíží**, než se rozhodneš, co si o tom myslíš.

Dospělí, hlavně lékaři a zdravotní sestry, ti musí vysvětlit, co je špatně, jak ti mohou pomoci, aby ti bylo líp, a co se bude dít dál. Měli by ti to vysvětlit tak, abys tomu rozuměl(a). Každé dítě je jiné, takže způsob, jakým věci vysvětlují, se může měnit. Potřebné informace se můžeš dozvědět, když si promluvíš se svým rodičem, sestřičkou nebo s lékařem.

Dospělí se musí ujistit, že jsi všechno dobře pochopil(a). Měli by ti také vysvětlit, kdo je kdo a co kdo dělá, zvláště v nemocnici, kde se můžeš setkat s mnoha různými lidmi.

	Informace, které je dobré vědět před provedením výkonu (testu, léčby, vyšetření nebo zákroku):
☐	Jak dlouho to bude trvat?
☐	Kdo u toho bude?
☐	Jak to tam bude vypadat?
☐	Jaké věci (vybavení) k tomu budou potřeba?
☐	Jaké budou jednotlivé kroky?
☐	Co se tím zlepší, může se u toho něco pokazit, jde to udělat jinak?
☐	Co nejspíš budu cítit?

OTEVŘENÁ A BEZPEČNÁ KOMUNIKACE

Informace jsou důležité, aby ti pomohly vytvořit si názor a ovlivnit rozhodnutí, která se týkají tvého zdraví. Musí se sdělovat tak, aby ses cítil(a) **v pohodě a bezpečně**.

Dospělí jsou tady, aby tě podpořili a pomohli ti vyjádřit tvoje pocity a názory, promýšlet věci a udělat si svoje závěry. Je hodně způsobů, jak ti **zdravotníci mohou pomoci, aby ses cítil(a) příjemně, a povzbudit tě, aby ses do rozhodování aktivně zapojil(a)**.

Podívejme se na některé příklady!

Údaje o tvém zdravotním stavu jsou důvěrné a zůstanou mezi tebou, zdravotníky, kteří se o tebe starají, a tvými rodiči nebo lidmi, kteří za tebe mají odpovědnost.

Některé zprávy je těžké slyšet, ale dospělí by ti měli vždycky říkat pravdu. Musí ti vysvětlit všechna možná rizika a jestli by ošetření mohlo být nepříjemné nebo bolestivé.

Děti toho dovedou hodně pochopit a často chtějí vědět co nejvíc, což jim pomáhá připravit se na to, co se bude dít.

ÚLOHA RODIČŮ

Tvoji rodiče jsou důležití lidé, kteří tě podporují. Tvoji rodiče nebo lidé, kteří se o tebe starají, tě znají velmi dobře a často budou vědět, co dělat a jak ti pomoci, kdy se mají poradit s lékařem a kdy zajet do nemocnice.

Je důležité, abys se svými rodiči mluvil(a) o těchto věcech a dal(a) jim najevo, jak to vidíš ty, aby tě mohli podpořit, protože **v mnoha případech to budou oni, kdo bude mít konečné slovo v rozhodnutích, která se tě týkají.**

Během návštěv u lékaře, ošetření nebo když musíš zůstat v nemocnici, **máš právo mít své rodiče u sebe.**

Když s tebou nemohou být tví rodiče nebo pečovatelé, můžeš mít s sebou jiného blízkého dospělého, pokud to rodiče povolí.

JAK DÁT NAJEVO SVŮJ NÁZOR

Svůj názor můžeš dát najevo různými způsoby: můžeš ho vyslovit, napsat, dokonce i nakreslit. Někdy projevíme svůj souhlas tím, jak jednáme, aniž bychom použili slova. Tím, že nastavíš paži, aby ti zkontrolovali krevní tlak, dáváš najevo, že je to v pořádku. Proto musí zdravotníci věnovat pozornost **řeči těla**, a to i u dětí, které nemohou mluvit.

Někdy se tě zdravotník zeptá ústně, zda souhlasíš, a pak někdy zapíše tvoji odpověď do tvé zdravotnické dokumentace.

A v některých případech se od tebe a/nebo od tvých rodičů může vyžadovat, abyste **podepsali informovaný souhlas** nebo napsali, co chcete nebo co nechcete, formálnějším způsobem.

Dospělí jsou tu, aby ti pomohli vyjádřit tvůj názor. Ale je také v pořádku, když řekneš, že si nejsi jistý/jistá, nebo pokud bys byl(a) raději, kdyby se tvoji rodiče rozhodli za tebe.

ROZHODOVÁNÍ

Dobré rozhodnutí znamená, že se o něm diskutuje, že je dobré pro dítě a že zohledňuje to, co by dítě chtělo.

Jinými slovy, když o tobě dospělí rozhodují, měli by mít na paměti, co si myslíš a co chceš ty. To znamená, že **dospělí tě musí vyslechnout a brát tě vážně**. Měli by myslet na to, co jejich rozhodnutí bude znamenat pro tebe, a udělat to, co bude pro tebe a pro tvoji budoucnost nejlepší.

Čím jsi starší, tím více a lépe věcem rozumíš a můžeš se do rozhodování zapojit aktivněji. Tvůj názor proto bude mít v průběhu času větší „váhu“. Ale to neznamena, že názor malého dítěte se nepočítá!

NESOUHLAS

Dobré rozhodnutí vyžaduje, aby všichni zúčastnění spolu mluvili a navzájem si naslouchali, aby našli to nejlepší řešení.

Mohou však nastat situace, kdy lidé rozhodující o dítěti mají **odlišné názory**. Ty například můžeš nesouhlasit se svými rodiči nebo tví rodiče mohou nesouhlasit se zdravotníky.

To, že se tvůj názor bere vážně, neznamená vždycky, že konečné rozhodnutí bude takové, jaké sis přál(a) ty, nebo úplně takové, jaké by sis přál(a). Někdy to nebude možné. Při hledání nejlepšího řešení pro tebe **by zdravotníci měli brát ohled na to, co sis vybral(a) ty**; oni už budou vědět, čemu se musí rozhodně vyhnout, ale budou se snažit ze všech sil, aby ti vyhověli, co nejvíc to půjde.

V každém případě ti musí přesně říct, jak se rozhodlo a proč.

Pojďme se podívat, **jak se dá pomoci** ve složitých situacích, kdy se lidé neshodnou nebo uvažují každý jinak:

Probereme situaci společně, s tebou a s tvými rodiči; když bude třeba i několikrát, abychom našli vhodné řešení.

Ve většině případů to k vyřešení problému bude stačit.

Když to bude nutné, může být přivolán další člověk zvaný mediátor, aby pomohl a poradil.

Mediátoři pomáhají lidem vzájemně pochopit důvody svých postojů a společně najít řešení sporu.

Některé nemocnice mají speciální rady nebo komise, které mohou být požádány o doporučení, pokud se zúčastnění lidé nemohou dohodnout na společném stanovisku.

Výjimečně může být o rozhodnutí požádán někdo, kdo je odpovědný za ochranu dětí (například soudce).

Všichni tito lidé budou vždy pamatovat na to, co je pro tebe nejlepší, říká se tomu tvoje „nejlepší zájmy“.

DALŠÍ INFORMACE

TVOJE ZDRAVÍ, TVOJE PRÁVA

Jsou dva důležité dokumenty, které se týkají práv dětí v oblasti zdraví.

Je to **Úmluva Organizace spojených národů o právech dítěte**, která vysvětluje všechna práva dětí, aby mohly žít dobrý život na všech místech světa, kde žijí, a aby byly chráněné před nebezpečím.

Co se týče **zdravotní péče**, říká se tam, že děti mají právo na nejlepší možný stav svého zdraví. To znamená, že děti potřebují kvalitní zdravotní péči, takovou, jaká je pro ně nejlepší.

V Úmluvě se dále říká, že děti mají **právo podílet se na rozhodnutích**, která se jich týkají, a to v různých oblastech života. To znamená, že děti mají právo vyjádřit svůj názor, včetně toho, co se týká jejich zdraví a pohody, a mají právo, aby je dospělí vyslechli a brali vážně.

Tato práva mají **všechny děti stejná**, bez ohledu na to, odkud pocházejí, jak vypadají, jakým jazykem mluví, kdo jsou jejich rodiče nebo zda mají zdravotní postižení.

Rada Evropy má úmluvu **Úmluva o lidských právech a biomedicině**, která se zabývá lékařskými zákroky. Mluví se v ní o dospělých a dětech.

Říká, že lidé obecně k zákrokům musí dát svůj svobodný a informovaný souhlas, to znamená, že musí dát k zákroku svolení. Ohledně dětí se uvádí, že i když jim v zemi, kde žijí, zákon neumožňuje, aby se rozhodovaly samy, musí se stále brát v úvahu názor dítěte podle jeho věku a zralosti. Zárok se dále smí provést jenom tehdy, když je to dobré pro dítě.

RŮZNÉ ZEMĚ, RŮZNÁ PRAVIDLA?

Jednotlivé země mají své vlastní zákony, pravidla a kulturu. V některých zemích, dokud je dítě dítětem, musí dávat svolení jeho rodiče. V jiných zemích zákon umožňuje starším dětem, například od věku 15 nebo 16 let nebo od doby, kdy jsou dostatečně zralé, formálně rozhodovat o svém zdraví samy: toto je známé jako „souhlas“.

Ale pamatujte si, že v každém případě a ve všech zemích je nutné dítěti vysvětlit, o jaký problém jde a co se s ním bude dít. A je třeba se ho zeptat, co si o tom myslí!

I když je to dítě, které se může formálně rozhodovat, stále potřebuje podporu a radu; takže to neznamena, že všechno necháme na něm!

OVLIVŇOVÁNÍ POLITIK A ZÁKONŮ

Tato brožura vysvětluje, jaké máte ty a ostatní děti právo být zapojeni do rozhodování o zdravotních záležitostech, které se vás přímo týkají.

Děti a skupiny dětí mohou také vyjádřit svůj názor na zákony země, ve které žijí. Mohou se účastnit plánování a nastavení zdravotních služeb nebo se dokonce podílet na návrhu a vedení školení pro zdravotníky. Pokud budou děti přizvány k navrhování právních projektů týkajících se zdravotní péče a zdravotních zásad, pak budou mít všichni prospěch z lepších rozhodnutí!

DEFINICE UŽITEČNÝCH VÝRAZŮ PŘIZPŮSOBENÉ DĚTEM

Svolení nebo souhlas: je formální souhlas s využitím lékařské péče, který udělují rodiče nebo opatrovníci dítěte nebo, pokud to zákony země umožňují, samotné dítě.

Nejlepší zájem: znamená, že lidé by měli vždy přemýšlet o tom, jaké následky bude mít každé rozhodnutí, které udělají, pro dítě, a zda je toto rozhodnutí pro dítě opravdu to nejlepší.

Dítě: je člověk, který je mladší 18 let. Dospělým je 18 let a více.

Účast dítěte: zajišťuje, aby děti mohly mluvit do rozhodnutí, která se jich týkají individuálně nebo jako skupiny.

Práva dítěte: jsou to, co by každé dítě mělo mít nebo co může dělat. Téměř všechny země se shodly na tom, že děti mají zvláštní práva, a vlády slíbily, že zajistí, aby všechny děti měly důležité věci, které potřebují, aby žily bezpečným a dobrým životem.

Rada Evropy: je evropská organizace 46 zemí, nazývaných členské státy. Byla zřízena, aby zajistila, že všechny tyto země budou chránit lidská práva, včetně práv dětí, tím, že budou podporovat děti a mladé lidi, aby mohli co nejlépe rozvíjet svoje schopnosti, a budou předcházet tomu, aby se jim ubližovalo.

Zdravotní péče: je obecný výraz pro lékařskou péči, patří sem návštěvy lékařů, léčba různými léky nebo lékařské zákroky, léčení v nemocnici.

Zdravotníci: jsou třeba lékaři, zdravotní sestry, zubní lékaři nebo psychologové; jsou to odborníci, kteří pracují ve zdravotnictví.

Vlády: tvoří lidé, kteří stanovují pravidla pro danou zemi nebo společnost a spravují ji. Na úrovni zemí může být vláda velký systém, který zahrnuje mnoho institucí a vůdčích osobností, jako jsou zákonodárci (to je skupina lidí, kteří vytvářejí zákony), správa (ti, kteří pracují na tom, aby společnost fungovala a poskytovala služby lidem), soudnictví (soudy, kde soudci pomáhají urovnat spory mezi lidmi nebo organizacemi, nacházejí řešení problémů, spravedlnost a přiměřenou nápravu při spáchání trestných činů).

Právní zástupce: je člověk, který právně zastupuje dítě, a jsou to buď rodiče nebo zákonný zástupce, pokud rodiče u dítěte nemohou být.

Úmluva Organizace spojených národů o právech dítěte: je důležitý dokument, kde jsou sepsána a vysvětlena všechna práva dětí, stejně jako odpovědnost vlád. Všechna práva jsou vzájemně propojená, jsou stejně důležitá a nemohou být dětem odebrána.

K ČEMU JE TATO BROŽURA?

V roce 2024 vydala Rada Evropy Příručku k účasti dětí na rozhodování o svém zdraví.

Byla sepsána, aby pomohla lékařům, zdravotním sestrám a dalším dospělým přijímat ta nejlepší zdravotní rozhodnutí týkající se dítěte. Ukazuje jim, jak mohou dítě zapojit do rozhodování, a nabízí užitečné rady a příklady.

Na podzim roku 2024 připravila skupina náctiletých z různých zemí – Denis, Throstur, Lana, Nick, Molly, Dion, Sara, Leonardo, Christina, Rayan, Elodie, Sarah a José – společně tento stručný přehled pro tebe a další děti.

Chtěli pomoci dětem pochopit jejich práva a to, jak se mohou účastnit rozhodování o svém zdraví. Podpořila je přitom organizace Child Rights Connect a Rada Evropy.

Child Rights Connect je nezávislá, nezisková organizace založená v roce 1983, která je dnes jednou z největších mezinárodních sítí pro práva dětí s více než 120 členy a pozorovatelskými organizacemi.
www.childrightsconnect.org

Tento projekt v roce 2024 vedla Zsuzsanna Rutai, pověřená pracovnice pro posílení postavení a ochranu dětí, a Imen Talhaoui, pracovnice úřadu pro zastupování zájmů dětí.

Rada Evropy je evropská organizace 46 zemí, zvaných členské státy. Jedním z důvodů, proč byla zřízena, je zajistit, aby všechny tyto země chránily lidská práva, včetně práv dětí, s cílem pomoci dětem naplno rozvíjet jejich schopnosti a potenciál a chránit je před každou újmou.

Názory vyjádřené v této práci jsou odpovědností autorů a nemusí nutně odrážet oficiální politiku Rady Evropy nebo organizace Child Rights Connect.

Původní název: Your Health, Your Say! (anglická verze)

Text vznikl a je používán se svolením Rady Evropy a organizace Child Rights Connect. Tento dokument je vydán po dohodě s Radou Evropy a organizací Child Rights Connect, ale na výhradní odpovědnost jeho překladatelů/vydavatelů.

Překlad: Zdeňka Šubrtová, Presto

PRO DOSPĚLÉ, KTERÍ POUŽÍVAJÍ TUTO BROŽURU SPOLU S DĚTMI

Tyto poznámky jsou určeny pro dospělé – včetně rodičů, pedagogů, sociálních pracovníků a zdravotníků – kteří by chtěli tuto brožuru použít při debatě s dětmi o účasti dětí na jednotlivých zdravotních rozhodnutích.

Brožuru lze použít bez ohledu na to, zda se děti skutečně potýkají se zdravotním problémem nebo ne, a to před návštěvou u lékaře nebo po ní nebo v nemocnici, nebo kdykoli k získání všeobecných znalostí o tomto tématu.

Možná budete chtít s dětmi prodiskutovat toto téma individuálně nebo ve skupině. Brožura byla napsána pro děti ve věku od 9 do 15 let, ale může být zajímavá i pro starší dospívající.

Pokud pracujete v prostředí, kde můžete tuto brožuru vystavit tak, aby byla přístupná dětem, můžete je vybídnout, aby si ji vzali domů a později s vámi nebo s jinými dospělými, kterým důvěřují, probrali její obsah.

Tato brožura je shrnutím Příručky Rady Evropy k účasti dětí na rozhodování o svém zdraví, která byla vydána v roce 2024 a jejímž cílem je poskytnout informace a rady, především pro zdravotníky, o tom, jak zapojit děti do rozhodování, které se týká jejich zdraví.

Příručka začíná prezentací teoretického a právního kontextu a postupně popisuje důležité složky rozhodovacího procesu, čímž pomáhá zdravotníkům pochopit jejich úlohu při podpoře dětí, rodin a dalších odborníků při zapojování dětí do praxe.

Diskutují se zde klíčové pojmy souhlasu, svolení a nejlepšího zájmu, jakož i běžné situace v oblasti zdravotní péče, kdy může být účast na rozhodování někdy vnímána jako náročnější. Příklady a odkazy na osvědčené postupy jsou uvedeny v příručce.

HLAVNÍ SDĚLENÍ

Níže jsou uvedeny nejdůležitější body dokumentu. V rozhovoru s dětmi byste možná chtěli probrat všechna hlavní sdělení nebo se zaměřit na to, co je vzhledem k situaci dítěte nejdůležitější nebo nejvíce relevantní.

➤ Máš právo, aby tvůj názor byl slyšet

V souladu s článkem 12 Úmluvy OSN o právech dítěte mají děti právo účastnit se a ovlivňovat rozhodnutí ve všech záležitostech, které se týkají jejich života. A to zahrnuje i jejich zdraví. Tím je zajištěno, že jsou vždy brány v úvahu jejich nejlepší zájmy a že dostávají co nejlepší zdravotní péči.

➤ Klíčem jsou informace

Děti mají právo na informace o svém zdraví, které jim budou sděleny tak, aby jim rozuměly. Sdělení musí být přesné a dostatečné, aby děti mohly učinit informované rozhodnutí.

➤ Otevřená a bezpečná komunikace

Děti mají právo na podporu při vytváření svého názoru a na pocit bezpečí při interakci s dospělými. Mají také právo na soukromí a důvěrnost informací, což znamená, že informace o jejich zdraví by neměly být sdíleny s nikým, pokud to není nutné pro jejich nejlepší zájmy.

➤ Úloha rodičů

Děti mají právo mít s sebou své rodiče, když přijímají zdravotní péči, a spolehnout se na jejich podporu při rozhodování. V mnoha případech jsou to rodiče, kdo formálně poskytuje povolení k zákroku. Může se stát, že si děti přejí mluvit o zdravotní péči nebo ji dostávat bez přítomnosti svých rodičů.

➤ Jak dát najevo svůj názor

Děti mají právo vyjádřit svůj názor a musí být k tomu bez ohledu na věk povzbuzovány a podporovány. Počítají se i neverbální vyjádření, jako je řeč těla. To platí ve všech případech, bez ohledu na pravidla souhlasu.

➤ Rozhodování

Je třeba brát v úvahu názory dětí podle jejich vyvíjející se způsobilosti. Jestliže konečné rozhodnutí není takové, jaké si dítě přálo, je třeba mu vysvětlit důvody tohoto rozhodnutí.

➤ Nesouhlas

Mezi dítětem, rodiči nebo zdravotníky může dojít k nesouhlasu a mohou mít odlišné názory. Takové situace mohou být často vyřešeny další diskuzí. Mohou však existovat případy konfliktu, kdy je třeba zapojit vnější osobu nebo orgán, aby rozhodl, co je v nejlepším zájmu dítěte.

➤ Další informace

Tento oddíl poskytuje další informace, zejména o příslušných právních textech. Rovněž zmiňuje, že děti mohou být zapojeny do vytváření a přezkumu vnitrostátních právních předpisů a zásad.

VNITROSTÁTNÍ SOUVISLOSTI

Téma příručky se řídí vnitrostátními právními předpisy a stanovami. Možná budete muset provést určitý průzkum právního rámce ve vaší zemi týkajícího se systémů zdravotní péče, práv pacientů a práv dětí, abyste se ubezpečili, že jste schopni odpovědět na otázky.

Práva dětí jsou v České republice zakotvena v několika právních předpisech a Česko je vázáno také mezinárodními úmluvami: Úmluva o právech dítěte, Občanský zákoník, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí a Školský zákon.

V České republice existuje zákon o zdravotní péči a právech pacientů: Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Dle něj mají děti právo být informovány, vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování o zdravotní péči, dospívající mohou i péči odmítnout.

V České republice může nezletilé dítě v určitých případech formálně souhlasit s lékařským zákrokem i před dosažením 18 let, ale neexistuje jeden přesně stanovený věk – pokud je dítě schopno vytvořit si vlastní názor, musí se k tomuto názoru přihlídnout.

Se zohledněním názoru dítěte počítá i Zákon o specifických zdravotních službách, který řeší např. psychiatrickou péči, sterilizaci, změnu pohlaví či genetická vyšetření.

V českém právu existují ustanovení a postupy, které určují, jak v případě neshod nebo konfliktu dítě/rodič/zdravotník postupovat, aby bylo chráněno zdraví dítěte a zároveň jeho práva.

INDIVIDUÁLNÍ DISKUZE

SKUPINOVÉ AKTIVITY

Podle příručky Kompas pro vzdělávání v oblasti lidských práv s mladými lidmi se neformální vzdělávání týká plánovaných strukturovaných programů a procesů osobního a sociálního vzdělávání pro mladé lidi, jejichž cílem je zlepšit řadu dovedností a kompetencí mimo formální vzdělávací učební osnovy.

[illegible]